

RIZNICA MEĐIMURJA – PRVI MUZEJ U HRVATSKOJ POTPUNO PRILAGOĐEN OSOBAAMA S INVALIDITETOM

JANJA KOVAČ □ Muzej Međimurja Čakovec

ANA ŠESTAK □ Muzej Međimurja Čakovec

sl.1. Muzej nematerijalne baštine Riznica
Međimurja, snimka iz zraka

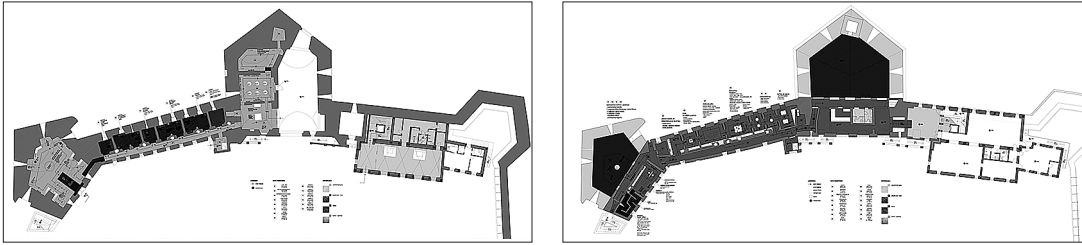
Uvod. Muzej nematerijalne baštine Riznica Međimurja, svečano otvoren 9. srpnja 2021., jedan je od malobrojnih muzeja u regiji te prvi u Hrvatskoj koji je potpuno prilagođen osobama s invaliditetom. Nastao je u sklopu projekta *Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Staroga grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine*, sufinanciranom iz Europskoga strukturnog i investicijskog fonda u sklopu operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* Djeluje kao jedna od četiri muzejske jedinice Muzeja Međimurja Čakovec. Jedna od ključnih točaka u promišljanju Muzeja nematerijalne baštine Riznica Međimurja bila je stvoriti muzej koji je pristupačan svima, posebice ranjivim skupinama. Svjesni prepreka na koje ljudi s različitim vrstama invaliditeta nailaze, nizom zahvata u najvećoj smo mogućoj mjeri prilagodili zgradu i ponuđeni sadržaj osobama s invaliditetom. Prilagodbe su planirane na razini edukacije zaposlenika, građevinskih radova te opreme muzeja, a projektirala ih je i izvela tvrtka Tiflo Globus d.o.o. iz Čakovca (odabrana na javnom natječaju).

Osmišljavanje načina prilagodbe Muzeja osobama s invaliditetom započelo je izradom projektne dokumentacije. S obzirom na činjenicu da je kompleks Staroga grada u Čakovcu zaštićen kao kulturno dobro nacionalnog značenja, sve su mjere dogovarane s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Varaždinu.

Rezultat prilagodbi jest dostupnost svih prostora nove muzejske jedinice osobama s poteškoćama u kretanju, slijepim i slabovidnim posjetiteljima, kao i gluhim osobama, uz visok stupanj dostupnosti prezentiranih sadržaja. Ovaj rad pišemo iz perspektive autorica stalnih postavâ i s vremenskim odmakom u kojemu analiziramo planirane aktivnosti i njihovu provedbu u svakodnevnom radu Muzeja.

O Muzeju

Muzej nematerijalne baštine Riznica Međimurja smješten je u obnovljenoj fortifikaciji čakovečkoga Staroga grada i u njemu se nalaze suvenirnica, garderoba, multimedijaska i edukativna dvorana, kafić, višenamjenska terasa te dva stalna muzejska postava. Na prvom je katu stalni postav nazvan *Minijature*, u kojemu se prezentiraju sva zaštićena

sl.2.a i b. Plan prostorija prizemlja i prvog kata u Riznici Međimurja

nematerijalna kulturna dobra s područja Međimurja te vjerovanja i predaje kao oblik usmenopredajne baštine tog područja. U stalnom postavu nazvanom *Stoljeća utvrde*, smještenom u prizemlju, prikazana je izvorna namjena utvrde, kao i cijelog kompleksa, te teme koje su povezane s njim.

Prostorije u prizemlju i na katu nisu jednakog rasporeda i dimenzija, što, osim tematske različitosti, pridonosi drugačijem načinu interpretacije i tehnološkim rješenjima u ta dva postava, a sve je to utjecalo i na njihovu prilagodbu osobama s invaliditetom.

Interakcija s osobama s invaliditetom

Edukacija zaposlenika

Kustoski tim koji je sudjelovao u izradi postava (Maša Hrustek Sobočan, Janja Kovač i Ana Šestak) prošao je edukaciju u Tiflološkome muzeju u Zagrebu, na kojoj su usvojena teorijska znanja o osobama s invaliditetom, načinima zaštite i osiguranja zakonski propisanih prava te praktična znanja o pravilnom načinu ophođenja s osobama s invaliditetom, prilagodbama izložbe slijepim i gluhim posjetiteljima, o taktilnoj i zvučnoj prilagodbi muzejskih sadržaja te prilagodbi prostora radi što sigurnijega i samostalnijeg kretanja posjetitelja s invaliditetom tim prostorima.

Neposredno prije otvorenja Muzeja u lipnju 2021., u suradnji s tvrtkom Tiflo Globus d.o.o., provedena je edukacija svih zaposlenika Muzeja o pravilnom načinu ophođenja s osobama s invaliditetom i o prepoznavanju potreba pojedinih ranjivih skupina. Jednodnevnu edukaciju vodila je direktorica tvrtke Otilija Sobočan. Najveća vrijednost tih edukacija jesu stečene praktične vještine, osobito u smislu fizičkog kontakta sa slijepim i slabovidnim osobama (je li ih uputno dodirivati, kako voditi slijepu osobu, kako hodati s njima stubište i sl.). Obje edukacije bile su dio projektnih aktivnosti i financirane su sredstvima projekta.

U praksi dosad nismo imali primjer da slijepa ili slabovidna osoba sama dođe u Muzej. Najčešći su posjeti slijepih ili slabovidnih osoba u organiziranim skupinama ili u pratnji pojedinaca (uglavnom članova obitelji). Svi detalji posjeta i korištenja prostora uglavnom su unaprijed dogovoreni s organizatorima posjeta (stručnim djelatnicima, predsjednicima udruga i sl.).

Građevinske intervencije

Izravnavanje visinskih razlika rampama uz stube / umjesto njih. Za većinu mjesta u sklopu postava gdje se nalaze stube, primjerice na prijelazima između pojedinih dijelova Muzeja i na ulazu u igraonicu na samom kraju postava, pronađeno je rješenje kako da se visinska razlika premosti rampama s nagibom unutar granica zakonski dopuštenih vrijednosti. Rampe su se pokazale kao zadovoljavajuće rješenje koje ne stvara probleme pri kretanju, a posjetitelji nisu ni svjesni da su na tim mjestima trebale biti stube.

Na vratima ne postoje pragovi, a izravnana je i razina poda u hodnicima i prostorijama u koje se iz njih ulazi. Na malobrojnim mjestima gdje postoje funkcionalna vrata ona se otvaraju uz pomoć senzora ili tako da se guraju od sebe, a ne povlače prema sebi.

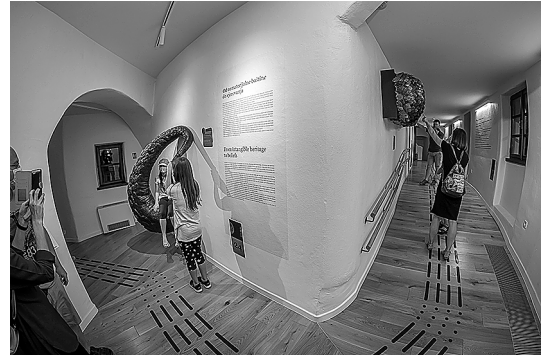
Hodnik u prizemlju u dijelu postava s tamnicama je uzak, na granici širina potrebnih za nesmetan prolazak osoba u invalidskim kolicima. Kako bismo tim posjetiteljima omogućili što lakše kretanje, u njemu smo predvidjeli minimalan broj muzeoloških sadržaja (nema sadržaja po zidovima, samo u prostorijama u koje se ulazi iz hodnika) da se ne bi stvarale gužve koje bi dodatno otežavale prolazak.

Uzak hodnik u prizemlju pokazao se problematičnim za grupne posjete, odnosno kad je u njemu veći broj posjetitelja (bilo da su to osobe s invaliditetom ili ne). Dodatna je prepreka sloj šljunka uz zid koji služi za regulaciju vlage te na njemu mogu zapeti kotači kolica. Nažalost, taj problem, uvjetovan arhitekturom i stanjem građevine, nismo uspjeli riješiti.

Ugradnja lifta i podiznih rampi. Za zatečene prostore koje nismo mogli arhitektonski mijenjati odnosno u koje nismo mogli postaviti rampe pronašli smo odgovarajuća alternativna rješenja. Prostor predviđeni za posjetitelje nalaze se u prizemlju i na prvom katu te je za lakše kretanje unutar Muzeja ugrađen lift za maksimalno četiri osobe kojim se

sl.3. Kustosice Janja Kovač i Ana Šestak na edukaciji u Tifloškome muzeju

sl.4. Rampe su na nekoliko mjesta u Muzeju uspješno zamijenile stube te se i ne primjećuje da su one tu trebale biti

mogu služiti svi posjetitelji s poteškoćama u kretanju. Dimenzije prostora, nažalost, nisu dopustile ugradnju većeg lifta. Uz lift se nalazi i stubište za pokretne osobe kako bi se izbjegli zastoji na putu u postav.

Na prijelazu iz dilatacije 4 u dilataciju 3 nalaze se stube na koje je ugrađena podizna rampa kako bi se posjetiteljima s poteškoćama u kretanju omogućio pristup kafiću i terasi.

Iz dilatacije 3 u dilataciju 2 vode zavojite stube koje nisu mogle biti opremljene rampom jer su prestrme i preuske. Stoga je s vanjske strane dilatacije 2 napravljena podizna rampa koja omogućuje izravan ulazak u dio Muzeja s postavima. Podizna je rampa smještena u postojeći dodatak zgradi te ne narušava njezin vanjski izgled.

Lift i obje rampe mogu se samostalno upotrebljavati. Praksa je pokazala da s upotrebom lifta nema nikakvih problema, a korisnici se često samostalno koriste i podiznom platformom na prijelazu iz dilatacije 4 u dilataciju 3. Primijetili smo da im je upotreba takvih platformi bliska i da im po pravilu nije potrebna pomoć. Muzejsko osoblje redovito asistira uz podiznu rampu koja vodi u postav. Iako je njezina upotreba vrlo jednostavna (jednaka uporabi lifta), ta se rampa nalazi na teže uočljivome mjestu i u pretprostor se mora ući s kupljenom ulaznicom za Muzej, što posjetiteljima stvara određenu zbrku. Stoga se ustalila praksa da osobe kojima je ta podizna rampa potrebna muzejsko osoblje obvezno prati do nje.

Izravnavanje visinskih razlika te ugradnja liftova i rampi pokazali su se iznimno korisnima za obitelji s malom djecom u kolicima. Upravo su oni najčešći korisnici tih prilagodbi iako su one ponajprije namijenjene osobama s invaliditetom.

Sanitarni čvorovi za osobe s invaliditetom. U prizemlju i na katu dilatacije 4 te u dilataciji 3 (ispred kafića) nalaze se sanitarni čvorovi za osobe s invaliditetom. Veličinom i opremom prilagođeni su za samostalno i sigurno korištenje. U cijeloj muzejskoj jedinici postoji jednak broj sanitarnih čvorova za osobe s invaliditetom kao i za osobe bez ikakvih poteškoća, što znači da su u tom segmentu osigurani jednaki uvjeti za sve posjetitelje.

Praksa je pokazala da se posjetitelji najčešće potpuno samostalno koriste sanitarnim čvorovima.

Oprema Muzeja

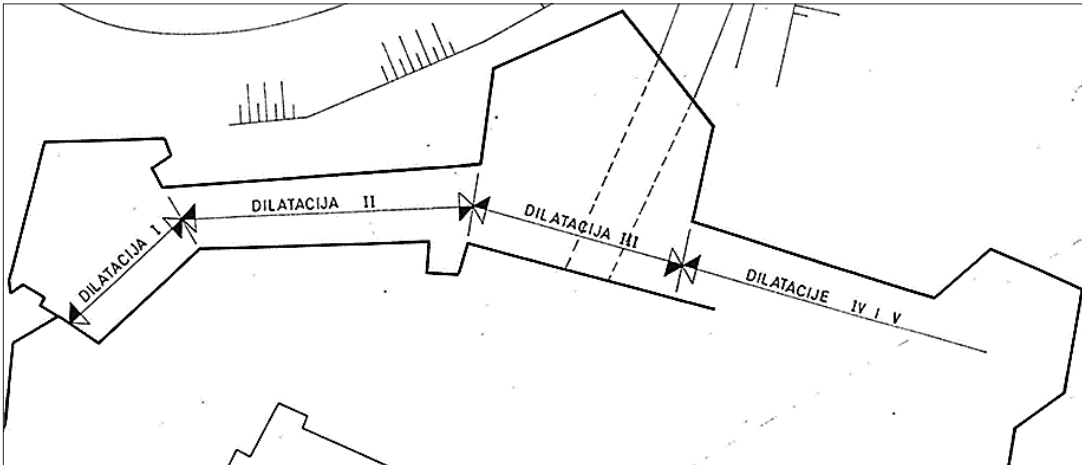
Linije vodilje. Po glavnim smjerovima kretanja kroz Muzej postavljene su linije vodilje koje vode slijepi i slabovidne posjetitelje predviđenim smjerom kretanja. Linije počinju na samom ulazu u Muzej, vode u suvenirnicu, prema liftu i stubama što vode na kat, do multimedijske i edukacijske dvorane, prema kafiću i terasi te kroz oba stalna postava. Odgovarajućim su oznakama obilježena mjesta skretanja, početka stuba, mjesto lifta, prepreka u obliku staklenih površina (vrata) ili završetci linija. Ukupno su postavljena 184 metra linija.

Praksa je pokazala da su linije vodilje vrlo korisne i svim posjetiteljima jasne za snalaženje u Muzeju. Praktičnim se pokazao i njihov izgled s obzirom na mogućnost čišćenja, održavanja i uklapanja u vizualnog prostora. Ugrađene su metalne linije koje su ubušene u pod, a ne plastične kocke, što uvelike olakšava čišćenje.

Linije nisu postavljene kroz sve prostorije Muzeja, već na mnogim mjestima vode samo do ulaza u prostor. To je rješenje djelomice rezultat troškovnikā kojih smo se morali pridržavati, a djelom preporuke djelatnica tvrtke Tiflo Globus d.o.o. Jedan od razloga za to bilo je mišljenje da nema potrebe voditi slijepu i slabovidnu osobu u prostorije u kojima im je prilagođen samo manji dio sadržaja, a drugi je razlog činjenica da slijepi osobe redovito ne dolaze same u posjet Muzeju te da ih tim prostorima vode njihovi pratitelji. Od linija u pojedinim prostorijama postava odustalo se i zbog skućenosti tih prostora te razmještaja vitrina i namještaja u njima, zbog čega je sigurnije da ih slijepi i slabovidne osobe obilaze s osobnom pratnjom ili s muzejskim osobljem.

Audiovodič. Za slijepi i slabovidne osobe priređen je specijalizirani audiovodič. Izrađen je u suradnji s konzultantima koji djeluju na području prilagodbe sadržaja slijepim i slabovidnim osobama. Prilagodbe se odnose na dodatne opise pojedinih prostorija i opise svega što se nalazi u prostoriji. Audiovodič je dostupan na hrvatskome, engleskome,

njemačkome i mađarskom jeziku. Upotreba audiovodiča za slijepce i slabovidne osobe je besplatna.

Praksa je pokazala da se dosad nijedna slijepa ili slabovidna osoba nije koristila audiovodičem iako im je rečeno da su prilagođeni upravo njima. Preferirani način obilaska Muzeja jest u pratnji muzejskog vodiča ili osobne pratnje. Za grupe u kojima su slijepi i slabovidne osobe muzejski vodiči prilagođuju vodstvo prema uputama dobivenima na edukacijama i to se pokazalo najboljom praksom. U izravnoj interakciji sa „živom“ osobom posjetitelji se raspituju o onome što im nije jasno ili ih dodatno zanima, a što im vodič nije na dovoljno jasan način približio.

Prilagodba slabovidnim osobama ostvarena je i povećanjem fonta natpisa. Svi su natpisi i tekstovi veći od 28 točaka, što olakšava recepciju slabovidnim osobama, ali i onima kojima vid prirodno slabi s godinama. Ta se prilagodba pokazala osobito korisnom za osobe starije životne dobi koje su česti posjetitelji Muzeja.

Podnatpisi. Muzejski su postavi bogato opremljeni multimedijom, osobito videoprojkcijama. Gdje god je bilo moguće, projekcije prate podnatpisi (titlovi) na hrvatskome i engleskom jeziku. Na mjestima gdje nije bilo moguće primijeniti takvo rješenje tekst koji prati projekciju ispisan je u neposrednoj blizini projekcije. Ta je prilagodba sadržaja namijenjena prije svega gluhim i nagluhim osobama, ali se zbog podnatpisa na engleskom jeziku pokazala i vrlo korisnom za strane posjetitelje.

Taktilne mape za slijepce i slabovidne osobe. Na ulazu u suvenirnicu kao na prvo mjesto dobivanja informacija o Muzeju na zidu se nalazi taktilna mapa s tlocrtom prizemlja i kata. Njezina je namjena da slijepi i slabovidne osobe steknu dojam o tome što se sve u Muzeju nudi kako bi obilazak sadržaja prilagodili svojim interesima i mogućnostima. Do mape vode linije vodilje, no praksa pokazuje da se slijepi i slabovidne osobe gotovo nikad ne koriste njome. Mapom se pretežito služe svi ostali posjetitelji Muzeja.

Za upoznavanje sa sadržajima i prostorima Muzeja posjetiteljima je na raspolaganju i brošura o pristupačnosti Muzeja na Brailleovu pismu. Brošura sadržava osnovne podatke o Muzeju, o sadržajima u njemu te o sadržajima koji su prilagođeni slijepim i slabovidnim osobama. Dosad se nijedna slijepa ili slabovidna osoba nije koristila tom brošuram, već su im sve informacije prenošene u izravnom kontaktu muzejskog osoblja s organizatorom posjeta ili osobnom pratnjom posjetitelja s invaliditetom.

U većini prostorija ili pred određenom cjelinom (npr. tamnicom) u oba su postava izloženi taktilni tlocrti prostorija s oznakama izložaka/predmeta cjelina. Oni služe za predočavanje cjeline prostorije prema kojoj se slijepi i slabovidne osobe mogu kretati prateći linije vodilje. Uz taktilne tlocrte postavljene su i taktilne mape – crteži s jednim odabranim predmetom, prikazom ili tekстом. Za takav prikaz odabrani su reprezentativni predmeti. Na svakoj takvoj mapi nalazi se kratak opis predmeta na latinici i na brajici. Praksa je pokazala da se slijepi i slabovidne osobe rijetko koriste taktilnim mapama s tlocrtima, a vrlo se često služe onima s predmetima.

U postavu tamnica u prizemlju nisu bili predviđeni taktilni crteži jer smo smatrali da će posložene diorame biti prekomplikirane za takav prikaz i da će njihovi opisi u audiovodiču ili objašnjenja muzejskih vodiča biti dovoljni da si slijepi i slabovidne osobe predoče što je na crtežima prikazano. No vođenje testne skupine tim dijelom postava pokazalo je da to nije dovoljno i da nedostaje taktilni dio. Tijekom 2023. godine postavljeni su taktilni crteži diorama, promišljeni i vrlo stručno napravljeni od zaposlenika tvrtke Tifloglobus d.o.o., koji su nas upozorili da su za čitanje tih crteža slijepima svejedno potrebna objašnjenja videćih osoba.

Na edukacijama smo dobili informaciju da se vrlo mali broj slijepih i slabovidnih osoba služi brajicom. Brajicu uče oni koji su od rođenja slijepi ili slabovidni, što je iznimno malen broj. Većina osoba oslijepi kasnije tijekom života, a tada je već prekasno da uče brajicu. Stoga smo natpise na brajici rijetko koristili, ali ih slijepi posjetitelji doživljavaju kao

sl.5. Shema dilatacija

sl.6. Podiznom platformom posjetitelji se najčešće koriste potpuno samostalno

sl.7. Linije vodilje ugrađene su na svim glavnim pravcima kretanja Muzejom

lijepu gestu u smjeru što većeg stupnja prilagođenosti prostora slijepim i slabovidnim osobama, što pridonosi pozitivnom dojmu o Muzeju.

Pratnja osoba s invaliditetom. Kako bismo osobe sa svim vrstama invaliditeta potaknuli da posjete Muzej te da postanu novi članovi naše muzejske publike, svakom je posjetitelju s invaliditetom i jednoj osobi u njegovoj pratnji omogućena kupnja ulaznice za cijeli muzejski kompleks po povoljnijoj cijeni. U Muzej je dopušten ulazak psa vodiča slijepih i slabovidnih osoba. Ako osoba s invaliditetom dolazi samostalno u Muzej, može se unaprijed najaviti i zatražiti stručnu pratnju. Usluga pratnje je besplatna, a odradit će je educirani muzejski zaposlenici.

Najviše osoba sa svim vrstama invaliditeta posjetilo je Muzej grupno, odnosno uz organizaciju obrazovnih institucija (npr. Centra za odgoj i obrazovanje Čakovec) ili udruga građana (npr. Udruga slijepih Međimurske županije, Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije). Obično se posjet dogovori unaprijed, uključujući detalje o načinu ulaska u muzejske prostore i o potrebi pomoći muzejskog osoblja. S muzejskim se vodičem dogovori razina prilagođenosti vodstva te vrijeme predviđeno za posjet (s obzirom na mogućnosti kretanja ili praćenja vodstva). Dosad nije zatražena posebna pratnja za individualni posjet.

Vizualna komunikacija – logotip. Ideja muzeja pristupačnoga svima utkana je i u dizajn službenog logotipa Muzeja. Logotip ima oblik simboličkog ključa koji se sastoji od sitnih točaka zlatne boje, centriranih u kružnicu. Taj dio u likovnom izričaju prenosi mnoštvo nematerijalne baštine i njezinih nositelja, dok dio tijela ključa prezentira naziv Muzeja na Brailleovu pismu. Natpis na Brailleovu pismu otisnut je i na magnetima koji se prodaju u muzejskoj suvenirnici.

Zaključak. Muzej nematerijalne baštine Riznica Međimurja, svečano otvoren 9. srpnja 2021. godine, jedan je od malobrojnih muzeja u regiji te prvi u Hrvatskoj koji je potpuno prilagođen osobama s invaliditetom. Ostvarene su mnogobrojne prilagodbe na razini edukacije zaposlenika, građevinskih radova te opremanja Muzeja. Na razini građevinskih radova izravnane su visinske razlike, stube su zamijenjene rampama, ugrađeni su liftovi, podizne rampe i linije vodilje te adekvatno opremljeni sanitarni čvorovi. U opremanju Muzeja prilagodbe se odnose i na specijalizirani audiovodič za slijepe i slabovidne osobe, podnatpise (titlove) na videoprojkcijama za gluhe i nagluhe osobe, na postavljene taktilne mape tlocrta i izdvojenog predmeta po prostorima te na mogućnost pratnje Muzejom.

Praksa je pokazala da osobe sa svim vrstama invaliditeta nisu vične posjetu muzejima jer oni obično građevinski ne sadržajno nisu prilagođeni njihovim mogućnostima. Stoga ih činjenica da je Riznica Međimurja u visokom stupnju prilagođena upravo njima ugodno iznenađuje i potiče na posjet, najprije u grupi, a potom i samostalno. U tome iznimno važnu ulogu imaju muzejski zaposlenici, koji su prvi kontakt (u slučaju lošeg dojma katkad i posljednji) osoba s invaliditetom i Muzeja. Stoga je osobito važno što su zaposlenici Muzeja Međimurja Čakovec (u čijem sastavu djeluje Riznica Međimurja) educirani za ophođenje s osobama s invaliditetom. Pozitivan korak u tom smjeru jest i zapošljavanje osobe s invaliditetom kao recepcionara odnosno osobe koju posjetitelji prvu sretnu kad uđu u Muzej, što im dodatno potvrđuje da su uistinu dobrodošli u naš muzej.

Prilježeno: 10. srpnja 2023.

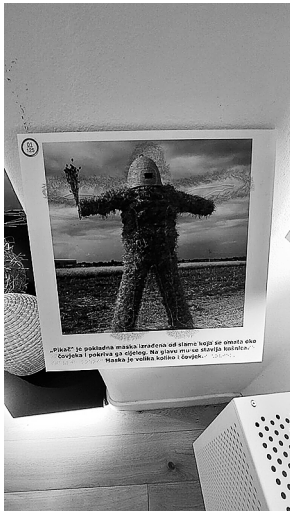
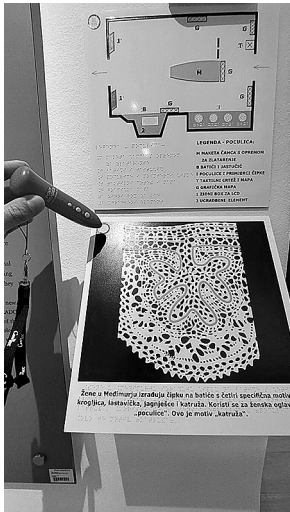
TREASURY OF MEĐIMURJE – THE FIRST MUSEUM IN CROATIA COMPLETELY ADJUSTED TO PERSONS WITH DISABILITIES

The Treasury of Međimurje, a museum of the intangible heritage, officially opened on July 9, 2021, is one of the few museums in the region, and the first in Croatia, which is completely adjusted to persons with disabilities. Many adjustments have been made at the level of employee training, building works and the equipping of the museum.

At the level of structural works all heights have been levelled, steps replaced with ramps, lifts have been installed, wheelchair ramps and line guides and appropriately equipped bathroom facilities. In equipping the museum, adjustments consist of a specialised audio guide for the sight-impaired and the blind, subtitles for the deaf and hard of hearing on video materials, the placing of tactile map of the floor plan and a separate object in terms of spaces as well as the possibility of being accompanied in the museum.

Practice has shown that persons with all kinds of disabilities are not in the habit of visiting museums, for they are seldom adjusted to their capacities in terms of building accessibility or contents. Accordingly, the fact that the Treasury of Međimurje is very highly adapted to their requirements is a pleasant surprise and attracts visitors, in groups and individually.

In this the museum personnel have a very important role, for they are the first contact between museum and persons with disabilities and, if a bad impression is created, probably the last. So it is particularly vital that employees of Čakovec Museum of Međimurje (within which the Treasury of Međimurje operates) are trained for behaving around persons with disabilities. Another positive step in this direction is that the museum has employed a person with a disability as receptionist: the person whom visitors first meet as they enter the museum, which is one more confirmation that they are genuinely welcome in our museum.

sl.8. Audiovodiči za slijepe aktiviraju se prislanjanjem uređaja na taktilne oznake

sl.9. Taktilna mapa prikazuje pokladnu masku pikač

sl.10. Logotip Riznice Međimurja uključuje i naziv muzeja na brajici